

ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींसाठी

स्त्रियां¹चे गट जेण्डर न्यायाची मागणी करत आहेत

जेण्डर न्यायाच्या बाबत आणि लैंगिक अत्याचार झाल्यावर त्यांतून बचावलेल्या स्त्रियांच्या सोबत दीर्घकाळ काम केलेल्या आम्ही 'स्त्रिया' व 'स्त्रियांचे गट' ट्रान्स जेण्डर व्यक्तींचे (संरक्षण कायदा) 2019 बिलाच्या (यापुढे याचे संबोधन फक्त बिल असे केलेले आहे) अनेक बाबींच्या संदर्भात गंभीर चिंता व्यक्त करू इच्छितो. ट्रान्स समुदायामधील अनेक व्यक्तींनी अगोदरच प्रतिपादन केल्याप्रमाणे ट्रान्स जेण्डर व्यक्तींचा स्वतःच्या ओळखीच हक्क तसेच त्यांची नागरिकता, आणि त्यांचे हक्क, आणि जीवनाच्या विविध पैलूबाबत संरक्षण व अधिकार देणाऱ्या पायाभूत अशा भारतामधील पहिल्या नालसा (NALSA) निकालपत्राच्या गाभ्याशी विसंगत असे हे बिल आहे. जेण्डर च्या बाबतचा पद्धतशीरपणे होणारा भेदभाव व उपेक्षित नाकारलेले समुदायांसाठी हक्क आणि अन्याया विरोधात दाद मागण्याची चौकट या न्यायपत्राने निर्माण केली. हे यश अतिशय वाखाणण्याजोगे आहे. आणि फक्त ट्रान्स जेण्डर समुदायांचे हे यश नव्हते तर आपणा सर्वांचे ते आहे.

तरीही लोकसभेने पास केलेले आणि राज्यसभेसमोर आता मांडावयाचे असलेले हे बिल ट्रान्स जेण्डर व्यक्तींच्या व लिंग निश्चिती करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींच्या जेण्डर हक्कांचे संरक्षण करण्याचा त्याचा मूळ उद्देश साध्य करण्यात संपूर्णपणे अपयशी ठरते. त्याहून धक्कादायक म्हणजे, समाजाचे पुरुषप्रधान व जेण्डर स्वरूप त्यांच्या समाजामधील शोषणाच्या मुळाशी आहे हे लक्षात न घेतल्याने, तोच गुणधर्म असलेली, या बिलामधील काही कलमे ट्रान्स जेण्डर व्यक्ती व समुदायांना अधिकच अवमानित व निराधार करणारी आहेत. म्हणूनच आम्ही राष्ट्रीय पातळीवर स्त्रियांचे गट, एल्बीटी गट आणि ट्रान्स जेण्डर गट व व्यक्ती यांनी सप्टेंबर 28-29 ला दिल्ली येथे एक चर्चा सत्र आयोजित केले होते, त्या चर्चासत्रात झालेल्या चर्चेचा आधारे आम्ही तुमच्यासमोर तातडीने काही गोष्टी मांडत आहोत.

१. जेण्डर स्वरूपातून होणारे अत्याचार आणि भेदभाव

या संदर्भात आम्ही 'स्त्रिया' व 'स्त्रियांचे गट' असे प्रतिपादन करतो की ट्रान्स व्यक्तींवर झालेल्या लैंगिक अत्याचाराच्या गुन्ह्याची शिक्षा ही स्त्रिया म्हणून जन्माला आलेल्या स्त्रियांवर होणाऱ्या तशाच लैंगिक अत्याचाराच्या गुन्ह्यापेक्षा अजिबात कमी असता कामा नये.

- 1 स्त्रियांचे गट ज्या स्त्रियांसोबत काम करत होते त्या स्त्रियांची मुख्यतः जन्माने स्त्री होत्या व तीच ओळख त्यांना मान्य होती. त्यांना 'सीस' स्त्रिया असे म्हणतात. आज आम्ही असे मान्य करतो की ट्रान्स व्यक्ती या पुरुष किंवा स्त्रिया असू शकतात. परंतु आम्ही इथे ज्या अनुभवांचा संदर्भ घेतला आहे ते अनुभव मुख्यतः जन्माने स्त्रिया म्हणून ओळख असलेल्या स्त्रियांचे आहेत, त्यामुळे आम्ही त्यासाठी त्यांचा 'स्त्रिया' असा उल्लेख केलेला आहे.

चाळीस वर्षांहून अधिक काळ आम्ही या गुन्ह्यांना वाचा फोडण्याचे काम केले आहे. तसेच लैंगिक आणि जेण्डर हिंसाचाराच्या संदर्भातील मौन मोडून काढण्यासाठी व त्याविरोधात 'स्त्रियां'ना कायदेशीर मार्ग उपलब्ध करून देण्यासाठी प्रयत्न केला आहे . 1979 मधील मथुरा प्रकरणापासून ते 2013 च्या फौजदारी कायदा दुरुस्ती विधेयकापर्यंत, जी पुरुषप्रधानता हे अत्याचार चालू ठेवते आणि तपास यंत्रणा आणि न्यायालयीन यंत्रणा आणि कायदा यांच्यात 'स्त्रियां'विरुद्ध पक्षपाती धोरण निर्माण करते तिच्याविरुद्धच्या आमच्या लढ्याच्या अनुभवामुळे आम्हाला कायद्यात 'स्त्रियां'साठी विशेष संरक्षण मागणे भाग पडले. आमच्या अनुभवांच्या आधारे हे स्पष्ट दिसते की त्याच पुरुषप्रधान आणि विषमलिंगी शक्ती या ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींवर होणारा हिंसाचार करतात ज्याचे स्वरूप वेगळे असले तरी त्याचे परिणाम 'स्त्रियां'वर होणाऱ्या लैंगिक अत्याचारा एवढेच गंभीर मानले पाहिजेत -- मग ते कोठडीत होणारे लैंगिक अत्याचार असोत, खासगी आणि सार्वजनिक ठिकाणी होणारी लैंगिक हिंसा असो, सार्वजनिक अपमान असो, कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळ असो, इ. या बिलातील या वास्तविकतेबद्दलचे संपूर्ण अज्ञान उघडे होते. बीलात असे म्हटले आहे की "जो कोणी ट्रान्स जेण्डर व्यक्तीला इजा पोचवतो, किंवा जखमी करतो किंवा तिच्या जिवाला, सुरक्षेला, आरोग्याला किंवा मानासिक शारीरिक स्वास्थ्याला धोका निर्माण करतो किंवा शारीरिक गैरवर्तन, लैंगिक अत्याचार, शाब्दिक आणि भावनिक अत्याचार आणि आर्थिक अत्याचार करतो अशा व्यक्तीला कमीत कमी सहा महिने व दंडासह दोन वर्षांपर्यंत शिक्षा होऊ शकते."

याला प्रतिसाद म्हणून आम्ही ठामपणे हे मांडू इच्छितो की:

- ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींवर होणाऱ्या लैंगिक हिंसाचाराला 'स्त्रियां'वर होणाऱ्या अत्याचारापेक्षा कमी जोखणे हे उघड उघड भेदभाव करणारे, मनमानीपणाचे आहे व ते आम्ही **अमान्य** करतो.
- ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींनाही अत्याचार सहन केलेले मानून त्यांना लैंगिक अत्याचार, छळ, पाळत किंवा पाठलाग अशा गुन्ह्यांसाठी सध्या अस्तित्वात असलेल्या कायद्याच्या कलम 375, 354 सारख्या सर्व तरतुदी उपलब्ध असायला हव्यात.
- ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींवर झालेले अत्याचार हे 'स्त्रियां'विरुद्ध केलेल्या गुन्ह्यांप्रमाणेच कलम 376 च्या समकक्ष मानले गेले पाहिजेत.
- ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींना त्यांचे अनुभव आणि जगण्याची वास्तविकता लक्षात घेता 'स्त्रियांना' जे प्रक्रियात्मक आणि सुरक्षा देणारे नियम आणि संरक्षण उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहे तसेच त्यांनाही उपलब्ध व्हायला हवेत.

२. जन्म झालेल्या कुटुंबातील हिंसा

या बिलातील एका कलमात म्हटले आहे की, "कोणत्याही मुलाला ट्रान्सजेंडर असल्याच्या कारणावरून, सक्षम कोर्टाच्या अशा मुलाच्या हितासाठी दिलेल्या आदेशाखेरीज, पालक किंवा जवळच्या कुटुंबातील सदस्यांपासून वेगळे केले जाता कामा नये." अशा आदेशांमध्ये हे लक्षातच घेतले जात नाही की **बहुसंख्य ट्रान्सजेंडर व्यक्तींवर जन्मघरी/कुटुंबातच प्रथम भेदभाव आणि अत्याचार सहन करायची पाळी येते.** ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींवर जैविक कुटुंबांमधून बाहेर पडण्याची वेळ येते. अशावेळी **जैविक कुटुंबात न मिळणारी स्वतःची सुरक्षा आणि स्व-अस्तित्वाच्या समर्थनासाठी या व्यक्ती घराबाहेर पडून जिथे सुरक्षित वातावरणात त्या**

वाढू शकतात अशा हिजडा किंवा इतर क्वीअर-ट्रान्स समुदायांशी जोडल्या जातात. ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींना पुढे जाऊ दिले जात नाही किंवा अत्याचार करणाऱ्या कुटुंबामध्येच ढकलले जाते किंवा त्यातून बाहेर पडण्यात अडथळे आणणे म्हणजे 'स्त्रियांना ज्याप्रमाणे कितीही अत्याचार होत असले तरी माहेरच्या किंवा सासरच्या घरात डांबले जाते आणि बाहेर पडायची मुभा दिली जात नाही तसाच प्रकार अनुभवास येतो.

- 'स्त्रिया व स्त्रियांचे गट' या नात्याने पुरुषप्रधान व विषमलिंगी कौटुंबिक रचनेतील हिंसाचार वैवाहिक कौटुंबिक नातेसंबंधांमधूनच जन्म घेतो हे आम्ही ओळखले आहे.
- आम्ही पुन्हा एकदा प्रतिपादन करतो की न्यायालयीन यंत्रणेने रक्ताच्या आणि वैवाहिक संबंधांच्या पलीकडे असलेल्या वैकल्पिक कुटुंबांना मान्यता देऊन त्यांचे संरक्षण केले पाहिजे - विषम लिंगी पितृ प्रधान कुटुंबांच्या पलीकडे जाणारी ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींनी भावनात्मक, सामाजिक, शारीरिक आधार देणारी अनेक वर्षांपासून बांधलेली हिजडा कुटुंब/समुदाय प्रणाली, क्वीअर आणि ट्रान्स कुटुंबाचे गट यांना अशी मान्यता मिळणे आवश्यक आहे.
- ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींच्या प्रगतीवर, स्वातंत्र्यावर आणि त्यांच्या हालचालींवर बंधने घालणारी बिलामधील सर्व कलमे काढून टाकावीत अशी आमची मागणी आहे.

३. हक्कांसाठी बनवलेल्या बिलामध्ये हक्कांच्या क्षेत्रांकडेच दुर्लक्ष

- ट्रान्स जेण्डर बिल 2019 हे ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींचे विवाह, जोडीदारांचे हक्क, मालमत्ता आणि वारसाहक्कांचे नियम यांबाबतचे अधिकार व हक्क यावर काहीही बोलत नाही. या बिलाला "हक्क संरक्षण बिल" असे म्हणत असले तरी पण या बिलात साधे "कुटुंब" बनविण्याचे अधिकार देखील मंजूर केलेले नाहीत. 'स्त्रियांना' विवाह, वारसा, ताब्याचा हक्क आणि सम-लैंगिक संबंधां बदलचे कायदे व तरतुदी यांचे 'स्त्रियांप्रती' उत्तरदायित्व असावे व ते सहजपणे उपलब्ध व्हावेत यांसाठी लढणारे 'स्त्रियांचे' गट या नात्याने आमची मागणी आहे की या बिलाच्या द्वारे ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींच्या नागरी आणि राजकीय अधिकारांना, विवाह किंवा नागरी जोडीदार चा अधिकार आणि मालमत्ता, वारसा आणि दत्तक विधान यांबद्दलचे अधिकार प्रस्थापित झाले पाहिजेत.
- हे बिल ट्रान्सजेण्डर समुदायांच्या शैक्षणिक, आणि जीवनाधाराच्या संधी उपलब्ध करून देण्याबद्दल मौनच आहे. ट्रान्स समुदाय मुख्य प्रवाहातून वगळले जाण्याची ऐतिहासिक पार्श्व भूमी विचारात घेऊन त्यांना मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी काही सकारात्मक कार्यक्रम घेण्याची प्रक्रियांचा विचार या बिलात अजिबात केला गेलेला नाही. उलट भीक मागणे आणि लैंगिक काम यासारख्या प्रचलित रोजीरोटी मिळण्याची संधी देणाऱ्या जीवनाधाराच्या प्रक्रियांना संभाव्य शिक्षापात्र गुन्हा म्हणून नोंदल्या गेल्या आहेत.

- 'स्त्रियां'च्या चळवळीतील आमच्या समान संधी आणि हक्कांच्या संघर्षासाठी केलेल्या अनुभवांतून हे सिद्ध केले आहे की असुरक्षित समुदायांना सक्षम बनविण्यासाठी किंवा संस्थागत भेदभावाच्या पद्धतींमध्ये बदल करण्याच्या कामी कल्याणकारी उपाययोजना फार काही सबलीकरण करू शकत नाहीत. आमच्या समजानुसार हे बिल संस्थागत भेदभाव दूर करण्याच्या कामी अपयशी ठरले आहे. तसेच ते नालसाच्या निकालाद्वारे मिळणारे घटनात्मक हक्क म्हणजे सर्वसमावेशक आणि सर्वांगीण शिक्षण, रोजगार आणि रोजगाराच्या संधी व त्यासाठी आरक्षण यांची अंमलबजावणी करून संस्थात्मक सुधारणां निश्चित होण्यासाठी आवश्यक पावले उचलतानाही दिसत नाही.
- ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींच्या विशिष्ट वैद्यकीय गरजा आहेत आणि त्यासाठी त्या व्यक्ती आरोग्य सेवा यंत्रणांकडे वळतात. आतापर्यंत, औषधांच्या प्रचलित प्रणाली आणि आरोग्य सेवा प्रणाली यांनी लिंग निश्चिती साठी आवश्यक आरोग्य सेवा तसेच ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींच्या साधारण वैद्यकीय गरजा या दोहोंकडे दुर्लक्ष केले आहे. रोज भेडसावणाऱ्या भेदभाव, असंवेदनशीलता आणि निष्काळजीपणा यांबद्दल वैद्यकीय समुदायांनी तातडीने लक्ष देणे आवश्यक आहे. 'स्त्रियां'च्या आरोग्या संदर्भात काम करताना या यंत्रणेची पुरुषप्रधानता आम्ही अनुभवली आहे. आरोग्याच्या समस्यांबाबत बोलताना 'महिलांच्या आवाजाकडे लक्ष दिले पाहिजे'अशी आमची जी दीर्घकाळची मागणी आहे, तिच्यात आज आम्ही ट्रान्स व्यक्तींना जोडतो आहोत. ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींचा सल्ला घ्यायला हवा , त्यांचे अनुभव ऐकले पाहिजेत आणि त्यांच्या अनुभवातून आलेले ज्ञान गोळा करून वैद्यकीय सेवा यंत्रणा सक्षम करून ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या व्यक्तींच्या आरोग्याच्या विशिष्ट गरजांची पूर्तता केली गेली पाहिजे.
- ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या समुदायांना भेडसावणाऱ्या प्रश्नांकडे लक्ष वेधण्यासाठी देशाच्या पातळीवर राष्ट्रीय ट्रान्सजेंडर कमिशन (एनसीडब्ल्यू प्रमाणेच) एक सशक्त वैधानिक, स्वायत्त , निम्न-न्यायालयीन तत्वावर आधारित यंत्रणा व त्याच्या राज्य स्तरावरील तशाच यंत्रणा स्थापित केल्या जाणे आवश्यक आहे आणि त्यांमध्ये समाजातील तळागाळात काम करणारे ट्रान्सजेंडर सदस्यांचे प्रतिनिधीत्व असले पाहिजे आणि हे सदस्य फक्त नोंदणीकृत स्वयंसेवी संस्था/सीबीओ सदस्यांपुरते मर्यादित असता कामा नयेत.

४. ट्रान्स व्यक्तींच्या स्वनिर्धाराच्या हक्कासाठी आवाज उठवणे

'स्त्रियां' व 'स्त्रियां'चे गट या नात्याने ट्रान्स जेण्डर आणि लिंग निश्चिती नसलेल्या किंवा करू न इच्छिणाऱ्या समुदायां सोबत "जिल्हा दंडाधिकार्यांकडून लिंग बदलांची प्रमाणपत्रे मिळवणे आवश्यक आहे, जे वैद्यकीय कागदपत्रांच्या आधारे व्यक्तीची लिंग ओळख निश्चित करतील" या तरतुदीविरुद्ध आम्ही उभ्या आहोत. या तरतुदीमुळे व्यक्तींच्या सन्मानाचे उल्लंघन होतेच आणि नालसाच्या 2014 साली घालून दिलेल्या स्वनिर्धाराने घेतलेल्या आत्मनिर्णय हक्काची पूर्ण पायमल्ली होते. या नियमांप्रमाणे शल्यक्रिया किंवा हार्मोनल हस्तक्षेप न होताही कोणत्याही दाखल्याशिवाय एखादी व्यक्ती स्वतःची ओळख पुरुष, महिला, तृतीयलिंग, ट्रान्सजेंडर अशी देऊ शकते.

- बऱ्याच वर्षांच्या संघर्षानंतर आम्हाला हे माहित झाले आहे की स्वायत्तता आणि आत्मनिर्णय एखाद्या व्यक्तीच्या आत्मनिर्धारासाठी महत्त्वपूर्ण असतात.
- आम्ही अशी मागणी करतो की लिंग निश्चय करण्याच्या मूलभूत अधिकाराचे संरक्षण आणि आदर केला जावा. जिल्हा दंडाधिकार्यांना वैद्यकीय किंवा शल्यक्रिया हस्तक्षेपाचा कागदोपत्री पुरावा न देता शारीरिक तपासणी शिवाय ट्रान्स आणि द्वि-लैंगिक व्यक्ती पुरुष, महिला, ट्रान्सजेंडर किंवा इतर कोणत्याही प्रकारची स्वतःची ओळख स्वीकारण्याचा अधिकार असला पाहिजे.
- आम्ही हे निवेदन आपल्याकडे सादर करित आहोत. आमची अपेक्षा आहे की आम्ही ट्रान्स बिल 2019 मधील त्रुटी आणि कमतरता आपल्यासमोर मांडल्या आहेत त्या विचारात घेऊन आपण आपले मूल्यवान मत या बिलाच्या बाजूने देणार नाही.

Signed by:

Women's groups

Name	City
Aalochana Centre for Documentation & Research on Women	Pune
Aawaaz-e-niswaan	MUMBAI
AIDWA	India
All India Network of Sex Workers	India
Anveshi Resrarch Centre for Womens Studies	Hyderabad
Association for Advocacy and Legal Initiatives (AALI)	Lucknow
Bebaak Collective	Mumbai
Bhumika Womens Collective	Hyderabad
CREA	New Delhi
Forum Against Oppression of Women	Mumbai
Gamana Mahila Samuha	BANGALORE
Humsafar	Lucknow
Jagori	New Delhi
Kavya	Delhi
Mahila munnade	Karnataka
NFIW	India
National Network of Sex Workers	India
Nazariya	Sangli
Nirantar trust	Delhi
Orikalankini	Bangalore/ Delhi
Partners for Law in Development	New Delhi

Pinjra Tod	New Delhi
Point of View	Mumbai
Saheli Women's Resource Centre	110024
Sahiyar(Stree Sangathan)	Vadodara
Swayam	Kolkata
Tamilaga Penngal Oringinaippu (Tamil Nadu Women's Coordination Network)	Trichy
TARSHI	New Delhi
The Feminist Collective	Sonipat
Veshya Anyay Mukti Parishad	Sangli
Vikalp Women's Group	Vadodara
Virdohi Mahila Manch	Sangli

Individuals

Name	Profession / Organization	City
Aarthi Pai	Lawyer	Bangalore
Aarushi Mahajan	Lawyer	Delhi
Abhiti		Delhi
Abir Neogy		Kolkata
Aditi	Researcher	Mumbai
Aditi Hegde	Public Health Resource Network	Delhi
Adsa Fatima		Delhi
Aiman Khan	Researcher and Activist	Bengaluru
Ajitha	WSS	Delhi
Akhileshwari	Journalist and Academic	Hyderabad
Ambika	Social activist	Hyderabad
Amita Pitre	Gender Theme Lead, Oxfam India	New Delhi
Ammu Abraham	Activist on women's rights and Civil liberties	Mumbai
Amrita Johri		New Delhi
Amrita Shodhan	Researcher/ lecturer	London
Amritananda Chakravorty	Advocate	New Delhi
Anisha Ahuja	Entrepreneur	Mumbai
Anjali Bhardwaj		New Delhi
Anjali Monteiro	Academic and Filmmaker	Mumbai
Anju khemani	Disability activist	Hyderabad
Anomita Sen		Delhi
Anurita		Guwahati
Anuvinda Varkey	Lawyer	New Delhi
Archana Kaul	Social worker	Delhi

Arshie Qureshi		New Delhi
Arundhati Dhuru		Lucknow
Ashalatha	Concultant	Hyderabad
Ashima Roy Chowdhury	Feminist Activist	New Delhi
Asma Rasheed	EFL University	Hyderabad
Ayeesha	Sex worker	Delhi
Bhamati	Filmmaker	New Delhi
Bharti Sharma	Social Work	Gurgaon
Bhawna	Student	Delhi
Birajanandan	Student	Chennai
Brinelle Dsouza		Mumbai
Chandrika b. Umaretiya	personl buisness	surat
Chayanika Shah	Queer feminist researcher, teacher, activist	Mumbai
Debarati Das	Research, Editorial and Social Media Assistant, Point of View (Mumbai	Pune
Debika Chakravarty	Community Worker	Guwahati
Deepika	Researcher	Chhattisgarh
devaki jain	economist	delhi
Dhiviya		New delhi
Dimple Oberoi vahali		Shimla
Disha Das		Ahmedabad
Divya Vaishnava		Gurgaon
Elizabeth Abraham	Mahatma Gandhi University	Kottayam, Kerala
Fareeda	Filmmaker	Bangalore
G.jhansi	Women rights activist. (POW)	Hyderabad
Gabriele Dietrich	Pofessor Rtd)	Madurai
Gargi Harithakam	Writer, political activist	Kozhikode, kerala
Gayatri Dewan		new delhi
Girija.B	Development professional	Hyderabad
Gogu Shyamala	Researcher	Hyderabad
Gopika		Bangalore
Hasina khan	Service	Mumbai
Honey Oberoi Vahali	Psychotherapist	NORTH WEST DELHI
Isha	Content Manager	Ahmedabad
Jahnvi Visvanathan	Lawyer	Delhi
K. Lalita	Researcher, Activist	Hyderabad
K.Anuradha	Social activist	Hyderabad
kabi		bombay
Kahirunnisha	Social activist	Ahmedabad
Kalpana Kannabiran	Professor, Council for Social Development	Hyderabad

KALYANI MENON SEN	Independent researcher	GURGAON
Kamini Tankha		New Delhi
Kaneez fathima	civil rights activist	Hyderabad
Kaneez fathima	civil rights activist	Hyderabad
Karuna DW	Academic	Chennai
Khalida parveen	Amoomat society	Hyderabad
Koel Chatterji	Entrepreneur & Concerned Citizen	Kolkata
Komal saigal		New Delhi
Koyel Ghosh	Teacher	kolkata
Lara Jesani	Advocate	Mumbai
Lata Singh	Associate professor, JNU	Delhi
Laxmi Murthy	Journalist	Bangalore
Madhu Bhushan	Women's rights activist	BANGALORE
Madhurima	Entrepreneur	KOLKATA
Madhurima Majumder	Researcher	Delhi
Malobika	Queer Feminist Activist	Kolkata
Manisha Gupte	Rural Development	Pune
Margaret Gonsalves	Social Worker	Vasai
Mary E. John		Delhi
Masooma ranalvi		Delhi
Maya Gurav	Veshya Anyay Mukti Parishad	Sangli
Maya sharma		Vadodara
Meena Gopal	Researcher and activist	Mumbai
Meena Seshu	Social Science	Sangli
Minaxi Rohit		Vadodara
Mridu Kamal	Women's rights activist	New Delhi
Mrinalini	Student	GHAZIABAD
Mrinalini	Student, TISS	Kolkata
Nandini Das	Activist	NEW DELHI
Nandini Dhar	Professor	Sonipat
Nandini Rao	Activist	New Delhi
NANDITA AMBIKE		PUNE
Naseema Nazrin	Artist	Kochi
Neelima		Delhi
Neetu	Information Professional	Delhi
Neharika	Student	New Delhi
Nevish Z	Counselor	Delhi
Nighat		allahabad
Niharika Banerjea	Faculty, Ambedkar University	Delhi
Nikhath fatima	Civil rights activist	Hyderabad
Nilanju Dutta	Social Activist	Guwahati
Nisha Biswas		Kolkata

Nishi khandelwal		Delhi
Nitasha Biswas	Motivational Speaker	New Delhi /Mumbai
Padma Deosthali	Social scientist	Mumbai
Padmavathi		Secundarabad
Pamela Philipose	media	New Delhi
Paroma ray	Research scholar/ DU	Delhi
Ponni Arasu		Chennai
POUSHALI BASAK	Forum against Oppression of Women and Sappho for Equality	Bombay
Prabha		New Delhi
Pragnya Joshi	Research consultant on Gender and Development	Udaipur
Purnima G		New Delhi
Pushpa ACHANTA	Writer, Trainer	BANGALORE
Pyoli Swatija	Lawyer	Delhi
R.indira	Social worker & activists	Hyderabad-80
Radhika Desai	Gendee, Livelihoods and Early Childhood Development Researcher and Consultant	Hyderabad
Radhika Menon		Delhi
Radhika Radhakrishnan		New Delhi
Rajashri Dasgupta		Kolkata
Rakhi Sehgal		New Delhi
Ramya Jawahar	Researcher	New York
Ranjita Biswas	Researcher Activist	Kolkata
Rashmi rekha borah	Women's rights activist	Guwahati
Reena Nath	Psychotherapist	New Delhi
Reva Yunus	Sociologist	Bangalore
Richa Minocha		Delhi
Ritambhara	Nazariya – A Queer Feminist Resource Group	Delhi
Ritu Dewan		Mumbai
Rituparna	Nazariya – A Queer Feminist Resource Group	Delhi
Rohini		New Delhi
Roop Rekha Verma	social activism	Lucknow
roopashri sinha	freelance researcher and knowledge management consultant	mumbai
Roshmi Goswami		
Rukmini	Journalist	Mumbai
Runu Chakraborty	Independent consultant	Gaziyabad
Rutvi Zamre	Student	Delhi
Saba Dewan	Film maker and writer	Gurgaon
Sadhna Arya	Teacher, DU	Delhi
Sahaya K	Independant Journalist	Hyderabad

sakina	FAOW	Mumbai
Sandhya	Frelance Consultant	New Delhi
Sanjana Gaind	Human Rights Activist	Calcutta
Sanjukta Bhuyan	Social Worker	Guwahati
Sanjukta Chakraborty	Manager	Jalgaon
Sarojini N		New Delhi
Saswati Ghosh	City College, Kolkata (Teaching and research)	Kolkata
Satnam Kaur		New Delhi
Satyavati	Social Activist	Hyderabad
Saumya	Student	Delhi
Saumya Srivastava		Lucknow
Sehba	Activist	Delhi
Shabnam Hashmi	Social activist	New Delhi
Shahira Nsim	Journalist	Lucknow
Shivangi	Student	New Delhi
Shivangi Agrawal		New Delhi
Shraddha		Hyderabad
Simrita Gopal Singh	Researcher & Social Activist	Pune
Smita	activist	new delhi
Smita V		Bombay
Sowmya Gupta	Social worker & Transgender rights activist	Delhi
Subhadra Kamath		New Delhi
Subhasmita Dandasena		Jeypore
Sucharita	Teacher	New Delhi
Sudha Patil	Muskaan	Sangli
Sujatha Surepally	Teaching	Karimnagar
Sulabha Howale		Tasgaon, Sangli.
Sumita Beethi		Kolkata
Sumitra	Curator	Bangalore
Sumitra		hyderabad
Suneeta Dhar	Development professional	New Delhi
Suneetha	Senior Fellow, Anveshi RCWS	Hyderabad
Supriya	Grassroot Activists	Mumbai
supriya madangarli	writer	kochi
sushma luthra		Haryana
Sushma Varma		BENGALURU
Susie Tharu	University faculty	Hyderabad
Svati Shah	Professor	New York
Tara R		Mumbai
Thulasi		Hyderabad
TOLIYA REKHA NARANBHAI	Job	Rajkot

Uma Bhrugubanda		Hyderabad
Uma Chakravarti	Feminist historian, Film-maker, Activist	New Delhi
Uma V Chandru		Bangalore
Umme Maria	Assistant Professor	Pune
urvashi		new delhi
Vahida Nainar		Mumbai
Vani Subramanian	Film maker	New Delhi
Vanita Nayak Mukherjee		New Delhi
Vasudha Nagaraj	Advocate	Hyderabad
Veena Shatrugna		Hyderabad
Vijaya bhandaru	Writer, activist	Hyderabad
Vineeta Bal	Scientist	Pune
Virginia Saldanha	Activist	Mumbai
yasmeen	Activist	MUMBAI
Zahra Gabuji		Mumbai
ADARSH JHA	Student	Gwalior
Adithyan		New Delhi
Amrita Sarkar		South Delhi
Arjun solanki	Job	Ahemdabad
arunesh		Bangalore
Bhagu solanki	AUTO DRIVER	AHEMDABAD
Bimal Kumar Biswas	Retired	Kolkata
Debayan Gupta		New Delhi
Gabbarsingh	Job	Ahemdabad
Grace Banu	Technlogist	Chennai
Jose	Illustrator	Mumbai
Kai	Student	New Delhi
Kanav	Student	Bangalore
Kartik Gupta	DevOps Engineer	Gurugram
Kaushik Rohit		Vadodara
Ketki Ranade	Faculty, Tata Institute of Social Sciences	MUMBAI
Krishna Pachani	Job	Vadodara
kunal puri	Developer	Gurgaon
Lovelesh Kumar Nigam		Asarwa
Navadeep (Tashi)	Human Rights Activism, Buddhist Monastic	Bodhgaya
Navdeep Mathur	Academic	Ahmedabad
Neel	Service	Kolkata
Nishchay		Mumbai
Pallu	Job	Vadodara
Parth Pawar	Illustrator	delhi
Pawan Dhall	Varta Trust	Kolkata
Prof Dr Miss A Mani	Researcher, Teacher	KOLKATA
Rajneesh Meena		Delhi

rambabumudraboyina	Transgender activist	Hyderabad
Shadab Ahmad		Okhla
Shadab Jahaan	Social work	Roorkee
Shrest Gupta		Kolkata
Shruti	business	kalyan
Soham Basu	Student and Gender Rights Activist	Kolkata
Suraj		AHMEDABAD
Suraj Sanap	Lawyer	New Delhi
Vansh	Profession	Jamnagar
Vyjayanti Vasanta Mogli	L&D consultant	Hyderabad